

ГАРМОНІЗАЦІЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЕКОЛОГІЧНІ ЗЛОЧИНИ В ЄС: ЗМІСТ І ЗНАЧЕННЯ ДИРЕКТИВИ (ЄС) 2024/1203

НУРУЛЛАЄВ Ількін Садагат огли - д.ю.н., професор, професор кафедри міжнародного та європейського права Державний університет «Київський авіаційний інститут»

ORCID: 0000-0002-9658-9432

УДК 341.176:349.6

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2026.1.45>

У статті здійснено комплексний науково-правовий аналіз Директиви (ЄС) 2024/1203 про захист довкілля засобами кримінального права як нового етапу розвитку кримінально-правової політики Європейського Союзу у сфері протидії екологічній злочинності. Досліджено передумови ухвалення акта, його місце в системі джерел права ЄС та взаємозв'язок із попереднім регулюванням, зокрема Директивою 2008/99/ЄС. Особливу увагу приділено новелам щодо визначення складів екологічних злочинів, закріпленню екологічної протиправності як обов'язкової ознаки кримінальної відповідальності, а також запровадженню кваліфікованих складів діянь, співмірних за наслідками з концепцією екоциду.

Проаналізовано механізми гармонізації санкцій щодо фізичних та юридичних осіб, зокрема встановлення мінімальних меж позбавлення волі, значних фінансових штрафів для компаній, а також можливість застосування додаткових заходів впливу, таких як анулювання дозволів, заборона доступу до публічного фінансування чи обов'язок відновлення довкілля. Розглянуто розширення корпоративної відповідальності та поширення криміналізації на випадки грубої необережності, що посилює стандарт належної обачності для суб'єктів господарювання.

Окремо досліджено інституційні аспекти Директиви, зокрема вимогу щодо розроблення державами-членами національних стратегій боротьби з екологічною злочинністю, посилення ресурсного забезпечення компетентних органів та розвиток механізмів транскордон-

ної координації. Обґрунтовано, що Директива формує комплексну та системну модель кримінально-правової охорони довкілля, спрямовану на запобігання безкарності за найбільш тяжкі екологічні правопорушення.

*У контексті європейської інтеграції України визначено значення положень Директиви для адаптації національного кримінального та екологічного законодавства до *acquis* ЄС. Зроблено висновок, що імплементація сучасних європейських стандартів криміналізації екологічних злочинів є важливою передумовою зміцнення екологічної безпеки, ефективного правозастосування та наближення правової системи України до європейських вимог.*

Ключові слова: екологічна злочинність; міжнародне право; міжнародна безпека; право Європейського Союзу; компенсація; Рада Європи; міжнародна організація; екологічна безпека.

Постановка проблеми

Актуальність дослідження зумовлена стрімким зростанням екологічної злочинності, її транснаціональним характером і дедалі вагомішим впливом на екологічну безпеку, економічну стабільність та сталий розвиток держав. Екологічні правопорушення, пов'язані із масштабним забрудненням, незаконним використанням природних ресурсів, порушенням правил поводження з небезпечними речовинами, становлять не лише локальну, а й загальноєвропейську проблему, що потребує узгоджених і системних правових рішень. У цьому контексті

ухвалення Директиви (ЄС) 2024/1203 про захист довкілля засобами кримінального права відображає прагнення Європейського Союзу сформувати більш ефективну, гармонізовану та превентивно орієнтовану модель кримінально-правової протидії екологічній злочинності.

Особливої актуальності зазначена проблематика набуває для України в умовах реалізації стратегічного курсу на інтеграцію до Європейського Союзу та адаптацію національного законодавства до *acquis* ЄС. Набуття Україною статусу держави-кандидата зумовлює необхідність приведення кримінального та екологічного законодавства у відповідність до сучасних європейських стандартів, у тому числі в частині криміналізації екологічних правопорушень, гармонізації санкцій та запровадження ефективних механізмів відповідальності юридичних осіб. В умовах збройної агресії проти України та масштабної шкоди довкіллю питання належної кримінально-правової охорони природних ресурсів і відновлення екосистем набуває додаткового виміру, пов'язаного з необхідністю зміцнення екологічної безпеки як складової національної та європейської безпеки.

Проблема полягає в тому, що чинні моделі кримінально-правового реагування на екологічні правопорушення в багатьох державах, зокрема й в Україні, характеризуються фрагментарністю, недостатньою узгодженістю із сучасними міжнародними стандартами та обмеженою ефективністю правозастосування. Водночас Директива (ЄС) 2024/1203 пропонує комплексний підхід, що поєднує оновлені матеріально-правові норми, уніфіковані санкційні механізми, розширення корпоративної відповідальності та запровадження національних стратегій боротьби з екологічною злочинністю.

Отже, наукове осмислення змісту, новел і потенційного впливу цієї Директиви є необхідним як для розвитку європейської доктрини кримінально-правового захисту довкілля, так і для формування концептуальних засад адаптації українського законодавства до права ЄС у межах процесу європейської інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У сучасній європейській доктрині кримінально-правової охорони довкілля простежується чіткий зсув від фрагментарного підходу до побудови більш автономної та функціонально ефективної моделі протидії екологічній злочинності. Найбільш дискусійним вузлом став перехід до розуміння екологічної протиправності як самостійної (не суто похідної від адміністративного дозволу) передумови кримінальної відповідальності, що уможливорює переслідування і в ситуаціях зловживання дозвільними процедурами або очевидного порушення матеріальних екологічних вимог.

У цьому контексті помітне місце посідають праці, що пояснюють автономну концепцію екологічного правопорушення та потенціал кваліфікованих складів діянь, співмірних з екоцидом, а також окреслюють межі сумісності нових формулювань із принципом законності та вимогою визначеності кримінально-правових норм. Водночас значний масив публікацій зосереджується на практичній імплементації: гармонізації складів злочинів і санкцій, інструментальному поєднанні кримінальних та некримінальних заходів (відновлення довкілля, компенсація, обмеження доступу до публічного фінансування), посиленні корпоративної відповідальності та ризик-орієнтованій організації правозастосування.

Окремий напрям формують дослідження, які оцінюють нову нормативну систему критично: звертають увагу на антропоцентричні тригери посилення покарання, на ризик різночитань при трансформації оціночних категорій у національне право, а також на залежність результативності реформи від інституційної спроможності органів розслідування, прокуратури й судів. Паралельно розвивається український науковий дискурс, у якому Директива (ЄС) 2024/1203 розглядається як орієнтир для апроксимації кримінального законодавства України та для практичного наближення до стандартів ЄС у межах євроінтеграційного курсу, з акцентом на мінімальні стандарти криміналізації, підвищення санкцій, удосконалення кваліфі-

куючих ознак і механізмів відповідальності юридичних осіб.

Отже, метою цієї статті є комплексний науково-правовий аналіз Директиви (ЄС) 2024/1203 про захист довкілля засобами кримінального права як нового етапу розвитку європейської моделі кримінально-правової протидії екологічній злочинності, з'ясування її концептуальних новел, механізмів гармонізації відповідальності та інституційних інструментів забезпечення ефективного правозастосування.

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання, що забезпечують комплексний аналіз Директиви (ЄС) 2024/1203 у контексті розвитку кримінально-правового захисту довкілля в Європейському Союзі. У процесі дослідження застосовано діалектичний метод, який дозволив розглянути еволюцію криміналізації екологічних правопорушень у взаємозв'язку з трансформацією екологічної політики ЄС та посиленням глобальних екологічних викликів. Системно-структурний підхід дав можливість проаналізувати внутрішню логіку Директиви, взаємозв'язок її матеріально-правових, санкційних та інституційних положень, а також визначити її місце в системі джерел права Європейського Союзу. Формально-юридичний метод було використано для дослідження нормативного змісту положень Директиви, зокрема щодо визначення складів екологічних злочинів, критеріїв кримінальної відповідальності, підстав притягнення до відповідальності юридичних осіб та механізмів гармонізації санкцій. Порівняльно-правовий аналіз дозволив зіставити новели Директиви з попереднім регулюванням, насамперед із Директивою 2008/99/ЄС, а також оцінити потенційну дивергенцію між підходами Європейського Союзу та Великої Британії після Brexit. Застосування функціонального методу сприяло оцінці практичної спрямованості Директиви, її превентивного потенціалу, а також впливу на діяльність суб'єктів господарювання та національні механізми правозастосування.

Виклад основного матеріалу

Відповідно до доповіді Агентства Європейського Союзу з питань співробітництва у сфері кримінального правосуддя (Євроюст) екологічна злочинність демонструє стрімке зростання та становить серйозну загрозу для природних осередків, популяцій дикої фауни, цілісності екосистем, стану довкілля та стабільності фінансових систем. У структурі доходів організованої злочинності цей вид протиправної діяльності розглядається як один із ключових поряд із незаконним обігом наркотичних засобів, зброї та торгівлею людьми. За оцінками агентства екологічні злочини здатні генерувати значні прибутки за умов порівняно низького ризику викриття, що робить їх привабливими для організованих злочинних угруповань, діяльність яких поширюється як на внутрішні, так і на зовнішні кордони Європейського Союзу [5].

З метою посилення протидії цьому сегменту злочинності після тривалих міжінституційних переговорів у листопаді 2023 року Європейський парламент, Рада Європейського Союзу та Європейська комісія досягли попередньої політичної домовленості щодо оновлення нормативної бази ЄС у сфері криміналізації екологічних правопорушень і вдосконалення санкційних механізмів задля підвищення рівня захисту екосистем.

Проект Директиви про захист довкілля засобами кримінального права, що замінює Директиву 2008/99/ЄС, став складовою ширшого комплексу ініціатив у межах Європейського зеленого курсу та спрямований на реалізацію стратегічного зобов'язання Європейського Союзу щодо системної протидії екологічній злочинності. 27 лютого 2024 року оновлену директиву було ухвалено Європейським парламентом, а 26 березня 2024 року її остаточно затверджено Радою ЄС. Нормативний акт набрав чинності 20 травня 2024 року та підлягає імплементації державами-членами протягом дворічного строку відповідно до статті 28.

Так, Директива про захист довкілля засобами кримінального права спрямована на встановлення мінімальних правил щодо визначення складів кримінальних правопорушень та системи покарань з метою підвищення рівня охорони довкілля. Її ухвален-

ня було сприйнято як вагоме досягнення екологічного руху, представники якого протягом багатьох років наполягали на запровадженні більш суворих правових механізмів реагування на діяння, що в науковому та публічному дискурсі окреслюються поняттям «екоцид».

Під терміном «екоцид» зазвичай розуміють протиправні або свавільні дії, вчинені з усвідомленням високої ймовірності заподіяння істотної шкоди довкіллю, яка має масштабний або довготривалий характер. Йдеться про такі форми поведінки, наслідком яких є серйозне порушення екологічної рівноваги та суттєве погіршення стану природних систем.

Водночас Директива (ЄС) 2024/1203 не запроваджує окремого складу злочину під назвою «екоцид». Однак у її преамбулі прямо згадуються випадки, співмірні за своєю тяжкістю з екоцидом, що свідчить про прагнення законодавця Європейського Союзу наблизити кримінально-правові механізми захисту довкілля до більш суворих стандартів відповідальності за особливо небезпечні екологічні посягання [4].

Подальший аналіз положень Директиви дає змогу виокремити її концептуальні новели та визначальні структурні елементи. Насамперед Директива про захист довкілля істотно конкретизує поняття екологічного злочину порівняно з попереднім регулюванням та розширює перелік кримінально караних діянь у сфері охорони довкілля. Вона також спрямована на гармонізацію рівня кримінально-правових санкцій для фізичних осіб, а вперше на рівні Союзу — і для юридичних осіб у всіх державах-членах [9].

Зокрема, документ містить оновлений перелік екологічно небезпечних дій, які визнаються кримінальними правопорушеннями на рівні Європейського Союзу, а також визначає параметри санкцій з метою забезпечення більш ефективного застосування екологічного законодавства ЄС. До нових складів злочинів (стаття 3) віднесено, серед іншого, незаконний імпорт та використання ртуті і фторованих парникових газів, ввезення інвазійних чужорідних видів, протиправне виснаження водних ресурсів, а також забруднення, спричинене діяльністю суден [3].

Окрему увагу приділено так званим кваліфікованим складам злочинів (частина 3 статті 3), під якими розуміються діяння, що призводять до знищення або масштабного й істотного пошкодження екосистем чи природних осередків у межах територій, що перебувають під охороною, а також до значного і широкомасштабного погіршення якості повітря, ґрунтів чи вод. Відповідно до положень преамбули, до таких діянь можуть належати випадки, співмірні за своєю тяжкістю з екоцидом, зокрема ті, що спричиняють катастрофічні наслідки, наприклад, масштабне забруднення або великі лісові пожежі.

У той же час варто вказати, що відповідно до положень Директиви (ЄС) 2024/1203 держави-члени зобов'язані забезпечити на національному рівні запровадження ефективних, пропорційних і стримувальних кримінальних санкцій щодо фізичних осіб (стаття 5). Йдеться про створення такої системи відповідальності, яка б не лише відповідала принципу справедливості, а й виконувала превентивну функцію, унеможливаючи безкарність за екологічно небезпечні діяння. Зокрема, у випадках, коли окремі злочини спричинили смерть людини, максимальний строк позбавлення волі має становити не менше десяти років. Кваліфіковані склади злочинів, тобто діяння, співмірні за своєю тяжкістю з екоцидом, повинні каратися максимальним строком ув'язнення щонайменше вісім років.

Інші екологічні кримінальні правопорушення підлягають покаранню у вигляді позбавлення волі з максимальною межею не менше трьох або п'яти років залежно від таких критеріїв, як тривалість негативного впливу, ступінь його інтенсивності та можливість або неможливість відновлення пошкоджених природних компонентів. Таким чином, Директива закріплює диференційований підхід до визначення санкцій, пов'язуючи їхній обсяг із характером та масштабом завданої екологічної шкоди [8].

Окрім позбавлення волі, Директива про захист довкілля передбачає застосування інших видів санкцій, зокрема штрафів, обов'язку відновлення пошкодженого природного середовища або компенсації завданої шкоди (стаття 7). Такі заходи можуть

застосовуватися як до фізичних, так і до юридичних осіб. Для компаній додатково передбачено можливість застосування таких санкцій, як анулювання дозволів і ліцензій, заборона на отримання публічного фінансування, а також припинення діяльності або закриття підприємства (частина 2 статті 7).

Принципово важливим є те, що під час імплементації Директиви (ЄС) 2024/1203 держави-члени повинні встановити максимальні розміри штрафів для юридичних осіб на рівні не нижчому за 3 % або 5 % річного світового обороту компанії залежно від характеру правопорушення або фіксовані суми у розмірі 24 млн євро чи 40 млн євро (частина 3 статті 7). У випадках кваліфікованих складів злочинів, тобто діянь, співмірних за тяжкістю з екоцидом, держави-члени зобов'язані передбачити ще суворіші санкції.

Директива також покладає на держави-члени обов'язок забезпечити належний захист і підтримку осіб, які повідомляють про екологічні правопорушення (викривачів), що має зміцнити механізми виявлення латентної екологічної злочинності.

Важливим структурним елементом акта є посилення інституційної спроможності у сфері розслідування та кримінального переслідування. Відповідно до статті 17 компетентні органи повинні бути забезпечені достатньою кількістю кваліфікованого персоналу, а також необхідними фінансовими, технічними й технологічними ресурсами. Крім того, у визначених випадках держави-члени наділяються правом здійснювати кримінальне переслідування за правопорушення, вчинені поза межами їхньої території, що свідчить про розширення екстериторіальної юрисдикції у сфері екологічних злочинів.

У той же час Директива також спрямована на зміцнення координації національних та транскордонних розслідувань і судових проваджень. З цією метою на національному рівні можуть створюватися спеціалізовані координаційні органи, а на міждержавному рівні передбачено механізми співпраці за участю Євроюсту, Європейської прокуратури та Європейської комісії. Такий комплексний підхід покликаний забезпечити системну й узгоджену протидію екологічній злочинності в межах Європейського Союзу.

З огляду на викладені зміни правового регулювання суб'єктам господарювання необхідно здійснити комплексний перегляд власних систем комплаєнсу та внутрішнього контролю, а також, імовірно, внести відповідні корективи до політик управління ризиками. Підвищення стандартів кримінально-правової відповідальності у сфері охорони довкілля зумовлює потребу в більш чіткому моніторингу екологічних аспектів діяльності компаній, зокрема у частині дотримання вимог європейського та національного законодавства.

Водночас бізнесу слід бути готовим до посилення уваги з боку компетентних органів, що може проявлятися у збільшенні кількості слідчих та контрольних заходів, зокрема проведенні раптових перевірок, витребуванні інформації та документації, ініціюванні розслідувань тощо. Така тенденція відображає загальну спрямованість Директиви на забезпечення невідворотності відповідальності за екологічні правопорушення.

У цьому контексті особливої ваги набуває належна правова обізнаність компаній, передусім у промисловому та енергетичному секторах, щодо потенційних ризиків і правових наслідків, пов'язаних із застосуванням положень Директиви про захист довкілля засобами кримінального права. Ефективне впровадження превентивних механізмів може стати ключовим чинником мінімізації юридичних та репутаційних втрат у разі порушення екологічних стандартів.

Подальший аналіз новел Директиви (ЄС) 2024/1203 свідчить про її комплексний характер: вона не лише модернізує матеріальні норми кримінального права, а й формує обов'язкову стратегічну рамку для держав-членів, спрямовану на системну протидію екологічній злочинності.

Так, відповідно до статті 21 Директиви держави-члени зобов'язані до травня 2027 року розробити та впровадити національну стратегію боротьби з екологічною злочинністю. Йдеться не про декларативний програмний документ, а про комплексний політико-правовий інструмент, який має забезпечити узгодженість кримінально-правових, адміністративних та інституційних механізмів у цій сфері [7].

Зміст такої стратегії повинен охоплювати кілька ключових елементів.

По-перше, мова йде про механізми реагування на транскордонні правопорушення. Держави мають визначити порядок координації з іншими юрисдикціями, включаючи обмін доказами, спільні розслідування та взаємодію компетентних органів у справах, що виходять за межі національної території.

По-друге, запровадження національних стратегій стосується оцінювання ефективності досягнення цілей. Так, стратегія повинна містити індикатори результативності (performance indicators), що дозволяють визначити, чи забезпечується належний рівень виявлення, розслідування та переслідування екологічних злочинів.

Щодо ресурсного забезпечення особливий акцент зроблено на необхідності гарантувати компетентним органам достатню кількість кваліфікованого персоналу, а також належні фінансові, технічні та технологічні ресурси. Таким чином, Директива пов'язує ефективність правозастосування із реальними інституційними спроможностями.

У той же час регулярно оновлення національних стратегій передбачає обов'язковий перегляд стратегії щонайменше кожні п'ять років, що свідчить про динамічний характер політики у сфері екологічної безпеки та необхідність її адаптації до нових викликів [2].

Цікаво звернути увагу на ситуацію, що склалася у Великій Британії на фоні прийняття цієї Директиви. Так, у цій правовій системі на сьогодні відсутній єдиний комплексний стратегічний документ загальнонаціонального рівня, який повною мірою слугував би відповідником національній стратегії згідно із вимогами статті 21 Директиви. Наявна Політика у сфері правозастосування та санкцій частково охоплює питання екологічного контролю в межах повноважень Агентства з охорони довкілля та інших природоохоронних органів, однак вона не формує цілісної міжвідомчої стратегії боротьби з екологічною злочинністю.

Крім того, чинна позиція Великої Британії щодо комплаєнсу та правозастосування у сфері довкілля була сформована понад тринадцять років тому. З огляду на інтенсивну еволюцію європейських стандартів криміна-

лізації екологічних правопорушень це може створювати нормативну та інституційну дивергенцію між підходами Європейського Союзу та Великої Британії після Brexit [6].

Водночас політичні заяви нового уряду Великої Британії щодо наміру посилити захист довкілля, зокрема у сфері управління водними ресурсами та контролю за скидами забруднюючих речовин, дають підстави припускати можливість перегляду стратегічних підходів у найближчій перспективі. У разі ухвалення оновленої національної стратегії це могло б частково нівелювати ризик розходження з європейськими стандартами та забезпечити більш системну протидію екологічній злочинності на національному рівні [7].

Таким чином, вимога щодо запровадження національної стратегії виступає одним із ключових інструментів інституційної модернізації кримінально-правової охорони довкілля, оскільки переводить боротьбу з екологічною злочинністю з фрагментарного рівня окремих проваджень у площину довгострокової державної політики.

Можна зауважити, що Директива (ЄС) 2024/1203 становить якісно новий етап у формуванні автономної правової моделі переслідування екологічних злочинів у межах Європейського Союзу. Вона запроваджує структурований і гармонізований підхід до кримінально-правової охорони довкілля, спрямований на більш ефективне реагування на серйозні посягання на екосистеми та природні ресурси.

Однією з ключових інновацій Директиви є закріплення екологічної протиправності як обов'язкової ознаки складу злочину, що забезпечує більш чітке й уніфіковане визначення каранної поведінки. Водночас передбачено, що окремі види екологічної шкоди підлягають кримінально-правовому реагуванню навіть у разі формальної наявності адміністративного дозволу, якщо такий дозвіл було отримано шляхом обману або надано з порушенням фундаментальних принципів екологічного права. Таким чином, Директива усуває потенційні прогалини, які раніше могли дозволяти уникати кримінальної відповідальності через зловживання адміністративними процедурами або використання ре-

гуляторних недоліків. Запропонований підхід посилює захист природного середовища від найбільш небезпечних посягань і запобігає легітимації шкідливої діяльності через формально правомірні, але сутнісно незаконні дозволи.

Важливою еволюційною рисою є також переосмислення співвідношення умислу та грубої необережності у сфері екологічної кримінальної відповідальності. Якщо раніше криміналізація переважно охоплювала умисні діяння, то новий підхід поширює її й на поведінку, що характеризується явною недбалістю або грубим порушенням обов'язку обачності. Йдеться про випадки, коли відсутність належної обачності чи очевидне ігнорування запобіжних заходів призводить до заподіяння або реальної загрози заподіяння серйозної та потенційно незворотної шкоди довкіллю. Така трансформація суттєво підсилює стандарт належної поведінки для економічних, промислових та інституційних суб'єктів і розширює можливості притягнення до відповідальності за системні та дифузні форми екологічної шкоди, що виникають унаслідок неналежного управління [1].

Водночас реальна ефективність цієї реформи залежатиме від належної імплементації положень Директиви у національні правові системи та від забезпечення їх неухильного застосування. Не менш важливою передумовою є інституційна спроможність національних судів і правоохоронних органів розглядати складні екологічні справи, які потребують спеціалізованих технічних знань, міждисциплінарного підходу та тісної взаємодії з експертним середовищем. Саме поєднання нормативної гармонізації та практичної правозастосовної спроможності визначатиме, чи стане Директива справді дієвим інструментом кримінально-правового захисту довкілля в Європейському Союзі.

Висновки

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що ухвалення Директиви про захист довкілля засобами кримінального права знаменує собою системну трансформацію підходів Європейського Союзу до кримінально-правового захисту довкілля. На відміну від попереднього регулювання, новий акт фор-

мує комплексну, структуровану та гармонізовану модель протидії екологічній злочинності, яка поєднує оновлені матеріально-правові норми, уніфіковані санкційні механізми та інституційно-стратегічні інструменти реалізації. Директива істотно розширює перелік криміналізованих діянь, конкретизує ознаки складів екологічних злочинів та запроваджує кваліфіковані форми відповідальності за найбільш тяжкі посягання, співмірні за наслідками з екоцидом. Суттєвим досягненням є гармонізація санкцій, включно з установленням мінімальних меж позбавлення волі для фізичних осіб та значних фінансових штрафів для юридичних осіб. Одночасно Директива посилює інституційну складову, вимагаючи належного ресурсного забезпечення компетентних органів, розвитку механізмів транскордонної координації та розроблення національних стратегій боротьби з екологічною злочинністю. Разом із тим ефективність цієї реформи залежатиме від якості імплементації її положень у правопорядках держав-членів, реальної готовності судових і правоохоронних органів застосовувати нові інструменти, а також від спроможності забезпечити спеціалізовану експертизу у складних екологічних справах.

Література

1. Clifford Chance. (2024, June). The Environmental Crime Directive: A game-changer for ecosystem protection? <https://www.cliffordchance.com/content/dam/cliffordchance/briefings/2024/06/the-environmental-crime-directive-a-game-changer-for-ecosystem-protection.pdf>
2. Cojocar, R., & Secieru, S. (2025). Criminal law approaches to preventing environmental offences in the European Union within the framework of sustainable development. *ACROSS Journal of Interdisciplinary Cross-Border Studies*, 9(4), 15–24.
3. Directive (EU) 2024/1203 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 on the protection of the environment through criminal law and replacing Directives 2008/99/EC and 2009/123/EC, *Official Journal of the European Union*, L 2024/1203 (30 Apr 2024). <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1203/oj>

4. European Commission. (2024). Environmental Crime Directive: New rules on environmental criminal law. Environment – European Union. https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/environmental-compliance-assurance/environmental-crime-directive_en

5. European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. (2021). Report on Eurojust's casework on environmental crime (January 2021). Eurojust. https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/report_environmental_crime.pdf

6. Farmer, A. (2024). Diverging wastewater policy – The implications of changes to EU policy for the UK. Institute for European Environmental Policy UK. https://ieep.uk/wp-content/uploads/2024/10/UK_EU_Divergence_Urban_Wastewater_October_2024_Final.pdf

7. Haigh, N., & Farmer, A. (2023). Sewage discharges: Interaction between UK and EU law. Institute for European Environmental Policy UK. https://ieep.uk/wp-content/uploads/2024/01/Sewage-Policy-Briefing_Nigel-Haigh-Andrew-Farmer_January-2024-1.pdf

8. Hodges, L. (2023). The European Union's Environmental Crime Directive and the evolving concept of ecocide. *Journal of Environmental Law*, 35(2), 215–234.

9. Macrory, R. (2025). Reflections on the New Environmental Crime Directive. *Journal for European Environmental & Planning Law* (advance article). https://www.brill.com/view/journals/jeeep/22/4/article-p417_004.xml

HARMONISATION OF LIABILITY FOR ENVIRONMENTAL CRIMES IN THE EUROPEAN UNION: CONTENT AND SIGNIFICANCE OF DIRECTIVE (EU) 2024/1203

The article provides a comprehensive scholarly legal analysis of Directive (EU) 2024/1203 on the protection of the environment through criminal law as a new stage in the development of the European Union's criminal policy in the field of combating environmental crime. The study examines the prerequisites for the adoption of the Directive, its place within the

system of EU legal sources, and its relationship with previous regulation, in particular Directive 2008/99/EC. Special attention is paid to the innovations concerning the definition of environmental criminal offences, the recognition of environmental unlawfulness as an essential element of criminal liability, and the introduction of qualified offences comparable in their consequences to the concept of ecocide.

The mechanisms for harmonising sanctions applicable to both natural and legal persons are analysed, including the establishment of minimum terms of imprisonment, substantial financial penalties for companies, and the possibility of imposing additional measures such as the withdrawal of permits, exclusion from public funding, and obligations to restore environmental damage. The expansion of corporate liability and the extension of criminalisation to cases of gross negligence are also examined, reinforcing the standard of due diligence for economic operators.

The article further explores the institutional aspects of the Directive, including the requirement for Member States to adopt national strategies to combat environmental crime, strengthen the resources of competent authorities, and enhance cross-border coordination mechanisms. It is substantiated that the Directive establishes a comprehensive and systematic model of criminal environmental protection aimed at preventing impunity for the most serious environmental offences.

In the context of Ukraine's European integration, the significance of the Directive's provisions for adapting national criminal and environmental legislation to the EU *acquis* is highlighted. It is concluded that the implementation of modern European standards for the criminalisation of environmental offences constitutes an important prerequisite for strengthening environmental security, ensuring effective law enforcement, and aligning Ukraine's legal system with European requirements.

Keywords: environmental crime; international law; international security; European Union law; compensation; Council of Europe; international organization; environmental security.